

روش دریافت پیام از آیات و احادیث

برای اینکه خود شما دانش آموزان عزیز بتوانید از دل آیات و روایات، پیام و نکته و... بکشیدن بیرون و این مهارت را به دست بیارید، تصمیم گرفتیم به جای اینکه ماهی بدیم دستتون، ماهیگیری رو یادتون بدیم.

۱ مفهوم آیه

اول از همه باید برید سراغ موضوع و عنوان اصلی و کلیدی آیه که اصلاً اون آیه توی درس به چه منظوری او مده! اگه مفهوم متن درس رو توی اون قسمت خونده باشید که حله و همون میشه موضوع. اما به طور کلی تیتر و عنوان اون قسمت از درس که معمولاً قبل از آیه او مده رو به عنوان موضوع اصلی آیه می‌گیریم. این نکته هم خیلی مهمه که شما بدونین جملات بالای آیه عمدتاً خیلی به آیه ربط دارن؛ حالا یا به عنوان تیتر موضوع آیه یا به عنوان مفهوم آیه که در تست پرسیده می‌شه!

۲ نشانه‌گذاری در آیه

بلافاصله بعد از یافتن موضوع کلیدی می‌ریم سراغ یک یا چند کلمه کلیدی (کلیدواژه) توی آیه! یعنی کلمه‌ای که اولاً در آیات دیگه نیومده باشد و ثانیاً از نظر مفهومی منطبق بر موضوع آیه موردنظر ما باشد!

- ◀ **نکته:** ممکنه در آیه‌ای کلمه کلیدی رو که کاملاً منطبق بر مفهوم باشد، گیر نیاریم. در این صورت به دنبال کلمه‌ای می‌گردیم که معناش کاملاً مخالف و متضاد با مفهوم آیه است؛ مثلاً «عَبَثًا: بِيَهُودَه» برای هدفمندی و حکمت الهی یا «رِجْس: نَاضِكَى» برای آیه تطهیر!
- ◀ اگر داخل آیه هیچ کلمه هم مفهوم و یا کلمه متضادی گیر نیاوردیم، می‌ریم سراغ کلمه‌ای که بتوانیم باهاش در مورد موضوع آیه، داستان بسازیم و توی ذهنمون ربطش بدیم به موضوع آیه!

۳ پیام‌های جزین

حالا بعد از موضوع اصلی آیه، می‌ریم سراغ موضوعات فرعی آیه که ممکن‌هه مد نظر طرّاحان محترم قرار بگیره!!!

۱ شان نزول آیه یا همون ظرف تحقیق آیه: خودمونیش یعنی اینکه این آیه شریفه در چه مکان و زمان و طی چه جریاناتی نازل شده و ترتیب زمانی نزول آیه با اتفاقات مرتبط با آیه رو هم باید بدونیں. در مورد آیات مربوط به برزخ و قیامت که این نکته خیلی مهم‌تر هم می‌شه؛ چون خیلی شبیه هم هستن اما در دو زمان کاملاً جداگانه مطرح می‌شن! مثلاً آیه تطهیر در منزل ام‌سلمه همسر پیامبر ﷺ و بعد از دعای ایشون در مورد اهل بیت نازل شده، اما آیه تبلیغ در ۱۸ ذی‌الحجه سال ۱۰ هجری بعد از انجام مراسم حج نازل شده و بعدش پیامبر ﷺ اون حدیث مشهور غدیر رو می‌گن!

۲ گوینده آیه: درسته که کل قرآن رو خداوند بیان می‌کنه، ولی بعضی از آیات قرآن از قول یه افرادی هست که باید اون‌ها رو بدونیم.

۳ مخاطب آیه: اینکه آیه خطاب به فرد خاصی هست یا نه، خطاب به گروه خاصی هست یا نه و... جمله‌هایی مثل «یا ایها النّاس»، «یا ایها الذین آمنوا»، «یا ایها الرّسُول»، «یا بنی آدم» که اول آیه میان، مخاطب رو مشخص می‌کنن.

۴ شرح حال: یعنی بدونیم که این آیه در مورد چه کسی و یا چه کسانیه؛ مثلاً توی آیات برزخ تا قیامت بدونیم کدوم آیه اعتقاد معاد باورانه و کدوما منکران معاد یا اینکه کدوم آیه در مورد بهشتیا هستش و در مورد دوزخیا!!!

۵ مفاهیم سایر دروس در آیه: چیزی که خیلی زیاد توی آیات دیده می‌شه اینه که یه مفهومی توی یه درس دیگه او مده ولی توی آیات غیر از درس خودش هم هست. اختیار انسان، توحید در خالقیت، توحید در ربویت، توحید عملی، سنت‌های الهی، معاد و سرای جاویدان، قضا و قدر، هدایت الهی، اعجاز قرآن، تقوا و... مفاهیمی هستن که توی خیلی از آیه‌ها خودنمایی می‌کنن اما توی درس این موضوعات نیستن. پس موضوع اصلیشون چیز دیگه‌ای هست! مثلاً آیه «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا» هم برای سرمایه انسان یعنی اختیار

درس ۳

پنجره‌ای به روشنایی

۶۴

موضوع: تفاوت میان جهان آخرت و دنیای فانی

عنکبوت (۶۴)

این زندگی دنیا به تنها ی چیزی نیست
به جز سرگرمی و بازیچه
و قطعاً سرای آخرت،
زندگی حقیقی است
اگر می‌دانستند.

وَمَا هُدِيَ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
إِلَّا لَهُ وَلَعِبٌ
وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِ الْحَيَوانُ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

۱ کلیدواژه: لَهُ: سرگرمی / لَعِب: بازیچه / الْحَيَوان: زندگی راستین

- ۲ پیام‌ها:** ۱ دیدگاه پیروان ادیان و معتقدین به معاد در مورد مرگ دنیا، بازیچه و سرگرمی است و آخرت، محل زندگی واقعی
- ۳ وجود جهان پس از مرگ و برتری آن بر دنیا (إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِ الْحَيَوان)
- ۴ دنیا زمانی بی‌ارزش است که به تنها ی مورد هدف باشد؛ ولی اگر در کنار آخرت و همراه با آن باشد، ارزشمند است.

۵ عدم علم و آگاهی مستمر بسیاری از مردم به بهتر بودن جهان آخرت نسبت به دنیا سبب اشتباه ایشان در رویکرد به معاد می‌شود. (لَوْ كَانُوا يَعْلَمُون)

۶ ارتباطات: مرتبط با حدیث پیامبر ﷺ: «برای نابودی و فنا خلق نشده‌اید بلکه برای بقا آفریده شده‌اید... / باهوش‌ترین مؤمنان کسانی هستند که فراوان به یاد مرگ‌اند... / النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا ماتُوا إِنْتَهُوا» (سال دهم درس ۳) • آفرینش

جهان آخرت به عنوان پاسخگویی میل به جاودانگی انسان (سال دهم درس ۴)

۷ شواهد: کسانی که این آیه شریفه را باور دارند، در واقع آیه «الله لا إِلَّا هُوَ لِيَجْعَلَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَارِيبَ فِيهِ» را پذیرفته‌اند. (تجربی ۱۴۰۰)

- سرای دیگر جایی است که انسان با کمالات واقعی که از راه ایمان و عمل صالح به دست می‌آورد، زندگی می‌کند. (هنر ۱۴۰۰) • مردم هنگام «إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمُ الْمَوْتَ» به قطعیت خواهند فهمید که «إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لِهِ الْحَيَاةُ». (ریاضی ۹۹) • بیانگر وجود نعمت‌های حقیقی در زندگی پس از مرگ است. (خارج ۹۹) • بیانگر اینکه انسان برای نابودی و فنا خلق نشده و برای بقا آفریده شده است. (خارج انسانی ۹۹) • اعتقاد کسانی که این آیه را باور نموده‌اند این است که مرگ راغوبی می‌دانند که طلوعی درخشان‌تر در پی دارد و ایشان جهان آخرت را به صورت «لِهِ الْحَيَاةُ» توصیف می‌کنند. (ریاضی ۹۸) • در این دنیا، انسان به کارهایی مشغول می‌شود که او را از کارهای مفید، باز می‌دارد، اما سرای دیگر جایی است که انسان با کمالات واقعی که از راه ایمان و عمل صالح به دست می‌آورد، زندگی می‌کند. (ریاضی ۹۶) • زندگی دنیا بدون سرای آخرت که زندگی واقعی است، «لَهُو وَلَعْبٌ» خواهد بود. (تجربی ۹۵)
- تعریف دنیا با تکیه بر وحی الهی (انسانی ۹۳) • متناسب با فرمایش پیامبر ﷺ: «برای نابودی و فنا خلق نشده‌اید؛ بلکه برای بقا آفریده شده‌اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان دیگر منتقل می‌شوید.» (هنر ۹۳)
- بیانگر چهره ملکوتی و نه مُلکی دنیا در آیینه وحی الهی (خارج ۹۳)
- ✿ **تکنیک:** • آمدن حرف نفی «ما» در ابتدای جمله و «إِلَّا» در وسط جمله بیانگر مفهوم حصر یعنی معنای «فقط، تنها» است. • ابتدا سخن از بی‌ارزشی دنیا (مقدم)؛ سپس بیان حقیقی بودن آخرت (مؤخر) • لزوم استمرار و مداومت در دانایی با توجه به فعل ماضی استمراری (لو کانوا یاعلمون)

۵۶

موضوع: دوری از ترس و اندوه به عنوان نخستین پیامد اعتقاد به معاد

مائده (۶۹)

هر کس که به خدا و روز قیامت ایمان آورد
و عمل نیک انجام دهد
هیچ ترسی بر ایشان نیست
و اندوه‌گین نمی‌شوند.

مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

شواهد: فایدهٔ حیات‌بخش جهان‌مادی (ریاضی ۱۴۰۰) • عامل تداوم زندگی انسان، آب است و آیهٔ شریفه «لِنُحْيِي بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا» به آن اشاره دارد. (ریاضی ۹۹)

موضوع: هدایت ویژه انسان و اتمام حجت خداوند با او

(۱۶۵)

رسولانی (را فرستاد که) بشارت و انذار دهنده
تا برای مردم نباشد در مقابل خداوند
بعد از آمدن پیامبران، بهانه و دستاویزی
و خداوند شکست‌ناپذیر با حکمت است.

رُسُلاً مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ
إِلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ
وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

کلیدوازه: رُسُل: پیامبران / مُنذِر: بیم‌دهنده / حُجَّة: دلیل

پیام‌ها: ۱ اتمام حجت خداوند با مردم و مسدود ماندن راه بهانه‌گیری انسان‌ها از طریق فرستادن پیامبران (إِلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرَّسُلِ)

۲ دو ویژگی در ظاهر متضاد پیامبران: بشارت‌دهنده (مُبَشِّرِينَ) و بیم و هشدار‌دهنده (مُنذِرِينَ)

۳ فرستادن پیامبران از روی عزّت و حکمت خداوند است. (كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا)

۴ اتمام حجت برای مردم، فلسفه بعثت پیامبران

ارتباطات: ارسال پیامبران و اختیار انسان، دو نمونه از سرمایه‌های انسان

جهت رشد و تعالی (سال دهم درس ۲) • توحید در ربویت (سال دوازدهم درس ۲)

• اختیار انسان و امکان تخلف او از اراده‌الله (سال دوازدهم درس ۵)

شواهد: علت فرستادن رسولانی بشارت‌دهنده و انذار‌کننده «إِلَّا يَكُونَ

لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرَّسُلِ» است. (خارج انسانی ۹۹) • با دقّت در مفهوم این

درس اول □ هدایت الهی

آیه شریفه، می‌توان مطمئن شد که خداوند به سؤالات بنیادین و اساسی انسان پاسخ داده است. (انسانی ۹۹ - نظام قدیم) • بیانگر اتمام حجت بر انسان و اختیاری بودن هدایت (انسانی ۹۵) • بیانگر مفهوم مسدود ماندن راه بهانه‌گیری انسان‌های دورافتاده از راه هدایت (خارج ۸۹ و ۹۲) • عزّت و حکمت خالق، اتمام حجت بر انسان را با ارسال رسولان رقم می‌زند. (خارج ۸۸) • خدای متعال، پیامبران را با دو ویژگی تبشير و انذار به دلیل اتمام حجت بر انسان و صاحب عزّت و حکمت بودن خداوند مبعوث فرمود. (خارج ۸۶)

علت و معلول: علت و زمینه‌ساز بودن ارسال پیامبران (رُسلاً) و معلول و نتیجه بودن اتمام حجت با مردم و عدم امکان بهانه‌گیری ایشان پس از ارسال پیامبران (إِلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ...)

تکنیک: «کان» به معنای «بود» است اما اگر در مورد خداوند به کار رود معنای آن «است» می‌شود.

موضوع: نیاز به کشف راه درست زندگی؛ سومین و برترین نیاز
فراطبیعی انسان

عصر (۱ تا ۳)

سوگند به این زمان
بی‌گمان انسان همواره در خسran است
مگر کسانی که ایمان آورده
و کارهای شایسته انجام داده‌اند
و (کسانی که) یکدیگر را سفارش به حق نمودند
و به شکیبایی سفارش کردند.

وَالْعَصْرِ
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ
وَتَوَاصَوْا بِالصَّابِرِ

درس ۵

قدرت پرواز

موضوع: بهره‌مندی انسان از اختیار و قدرت انتخاب‌گری

انسان (۳) (درس ۲ سال دهم)

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ
ما راه را به او نشان دادیم،

يَا سَيِّاسَگَزار است و يَا ناسِیَاس. إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا

میر کلیدوازه: **هَدَيْنَاه:** نشان دادیم / **شَاكِرًا:** سیاسگزار / **كَفُورًا:** ناسیاس

پیام‌ها: ۱ وجود اختیار در انسان عامل گزینش راه سعادت یا شقاوت در برابر حق است.

۲ هدایت انسان در پرتو اختیار وی نسبت به گزینش راه درست یا نادرست محقق می‌شود.

۳ نمایاندن مسیر، لازمه انتخاب صحیح

ارتباطات: • بهره‌مندی از اختیار یکی از سرمایه‌های انسان (سال دهم

درس ۲) • هدایت ویژه انسان‌ها (هدایت تشریعی) (سال یازدهم درس ۱)

• توحید در ربویت (هَدَيْنَاه) (سال دوازدهم درس ۲) • اشاره به هدایت الهی و امکان پذیرش یارده آن توسط انسان که در آیه «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ...» آمده است. (سال دوازدهم درس ۵)

شواهد: • بیانگر ویژگی «اختیار و انتخاب» انسان (تجربی ۱۴۰۰)

• وجود «آزم» و «مجازات پیمان‌شکنی» نشانه‌های آشکاری برای تحقق مفهوم مندرج در این آیه است. (تجربی ۱۴۰۰) • قرآن کریم کسانی که با دست خالی، دنیا را ترک کرده و به دیار آخرت بروند را ناسیاس نامیده و در مورد ایشان، این آیه را بیان کرده است. (ریاضی ۹۸) • فلسفه نبوت،

نشان دادن راه به انسان است و شکرگزاری یا کفران، به وسیله قدرت اختیار انسان صورت می‌گیرد. (ریاضی ۹۴) • هرگاه فروریختن دیوار کج را بر انسانی که زیر آن نشسته و متوجه کجی و سستی آن است یک قضای الهی بدانیم، فرار از این قضا، امری ممکن است. (زبان ۹۳)

- خداوند ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و مسئول سرنوشت خویش قرار داد. (انسانی ۹۲) • انسان در چارچوب قوانین حاکم بر هستی، حق انتخاب دارد. (انسانی ۹۲) • مرتبط با آیه «قد جَاءَكُمْ بَصَائِرٍ مِّنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ...»

(هنر ۹۱ و خارج ۸۹)

✿ تکنیک: به طور کلی آیاتی که در آن‌ها، انسان‌ها به دو دسته خوب‌ها و بدھا تقسیم شده‌اند، بیانگر اختیار است؛ چراکه خواست الهی، خوب بودن و هدایت تمامی افراد است، پس بد شدن عده‌ای بیانگر اختیار خودشان است؛ مانند «شاکراً... کفوراً» یا «متقین،... فجار»

موضوع: وجود اختیار در انسان

انعام (۱۰۴)

به راستی رهنمودهایی نزد شما آمده است	قد جَاءَكُمْ بَصَائِرٍ
از جانب پروردگار تان؛	مِنْ رَبِّكُمْ
پس هر که بینا گشت به سود خودش،	فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفِسِهِ
وهر کس کوری پیشه کرد به زیان خودش است.	وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا

نم کلیدواژه: بصائر: رهنمودها / **أَبْصَرَ:** بینا گشت / **عَمِيَ:** کوری پیشه کند

پیام‌ها: ۱ هر کس در قبال نحوه استفاده از نعمت‌های الهی، مختار و مسئول است؛ چراکه خداوند، امکانات وصول به سعادت را اعطای کرده است. (فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفِسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا)

آیات چندبار تکرار

این آیات رو خیلی خیلی مرور کنین چون احتمال طرح تست از این آیات بالای ۱۰۰ درصده!!! چراکه در بیش از یک درس اومدن!!

آیاتی که در کتاب درسن دو بار تکرار شده است

• **إِنَّا هَدَيْنَاكُمُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا** (سال دهم درس ۲ -

سال دوازدهم درس ۵)

پیام‌ها: اختیار انسان، هدایت ویژه انسان (هدایت تشریعی)، توحید در ربوبیت، قضای الهی

• **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ**

الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (سال دهم درس ۸ - سال یازدهم درس ۶)

پیام‌ها: ضرورت بهره گیری از الگوهای در مسیر بندگی، پیامبر ﷺ بهترین الگو برای مردم

• **لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنَزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُولَ**

النَّاسُ بِالْقِسْطِ (سال یازدهم درس ۴ - سال دوازدهم درس ۹)

پیام‌ها: هدایت تشریعی و ویژه انسان، ولایت ظاهری (تشکیل حکومت) از مسئولیت‌های پیامبر ﷺ، هدف رسالت پیامبران برقراری عدالت در جامعه، توحید عملی در بعد اجتماعی، توحید در ربوبیت، همراهی کتاب و عدالت تا ابد